

Danish scientific journal
DSJ

№63/2022
ISSN 3375-2389

The journal publishes materials on the most significant issues of our time.
Articles sent for publication can be written in any language, as independent experts in different scientific and linguistic areas are involved.

The international scientific journal “Danish Scientific Journal” is focused on the international audience. Authors living in different countries have an opportunity to exchange knowledge and experience.

The main objective of the journal is the connection between science and society.

Scientists in different areas of activity have an opportunity to publish their materials.

Publishing a scientific article in the journal is your chance to contribute invaluable to the development of science.

Editor in chief – Lene Larsen, Københavns Universitet
Secretary – Sofie Atting

- Charlotte Casparsen – Syddansk Erhvervsakademi, Denmark
- Rasmus Jørgensen – University of Southern Denmark, Denmark
- Claus Jensen – Københavns Universitet, Denmark
- Benjamin Hove – Uddannelsescenter Holstebro, Denmark
- William Witten – Iowa State University, USA
- Samuel Taylor – Florida State University, USA
- Anie Ludwig – Universität Mannheim, Germany
- Javier Neziraj – Universidade da Coruña, Spain
- Andreas Böhler – Harstad University College, Norway
- Line Haslum – Sodertorns University College, Sweden
- Daehoy Park – Chung Ang University, South Korea
- Mohit Gupta – University of Calcutta, India
- Vojtech Hanus – Polytechnic College in Jihlava, Czech Republic
- Agnieszka Wyszynska – Szczecin University, Poland

Also in the work of the editorial board are involved independent experts

1000 copies
Danish Scientific Journal (DSJ)
Istedgade 104 1650 København V Denmark
email: publishing@danish-journal.com
site: <http://www.danish-journal.com>

CONTENT

BIOLOGICAL SCIENCES

<i>Abdullayeva Sh.</i> STUDY OF THE MYCOBIOTA OF EVERGREENS IN THE CITY OF BAKU	3
---	---

CULTURAL SCIENCES

<i>Kolin Yu.</i> ASPECTS OF SIMULATION OF VIRTUAL REALITY IN THE MEDIA	6
--	---

EARTH SCIENCES

<i>Rybalova O., Bryhada O., Ilinskiy O., Bondarenko O.</i> CLEANING OF ATMOSPHERIC AIR USING PHYTOREMEDIATION METHODS.....	17
--	----

HISTORICAL SCIENCES

<i>Imamaliyeva N., Dunyamaliyeva G.</i> THE CITY OF THE FORT OF POWER.....	22
---	----

MATHEMATICAL SCIENCES

<i>Sheremetov L., Zarate-Guzmán N.</i> A MOVING WINDOW APPROACH TO IDENTIFICATION OF PATTERNS IN MULTIVARIATE TIME SERIES: APPLICATION TO THE MULTIVARIATE FAULT DETECTION OF ELECTRICAL SUBMERSIBLE PUMPS...	25
---	----

MEDICAL SCIENCES

<i>Stolyarenko P.</i> HISTORY OF DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY LOCAL ANESTHESIA IN DENTISTRY, PART 3	32
<i>Sakhabieva D., Deev M., Lebedenko I.</i> CLINICAL TESTING OF CHAIRSIDE ZIRCONIA CROWNS "ZICERAM T"	44

<i>Porshakov A., Mochalkin P., Ivanova A.</i> WORKING OUT THE STRUCTURE OF THE DATABASE ON HFRS EPIDEMIC MANIFESTATIONS IN THE REPUBLIC OF BASHKORTOSTAN	47
---	----

PHYSICAL SCIENCES

<i>Etkin V.</i> IS THE ELECTROMAGNETIC FIELD MATERIAL?	52
---	----

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

<i>Sulitskyi V.</i> PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PEOPLE CONVICTED OF DELIBERATE MURDER	61
--	----

TECHNICAL SCIENCES

<i>Sliusarenko A.</i> THE CONCEPT OF CREATING AN AUTONOMOUS VESSEL THROUGH THE NECESSARY AUTOMATION OF THE VESSEL.....	67
---	----

<i>Holovko V., Stepanuk S., Berdnikova O.</i> DISPERSOID INOCULANTS INFLUENCE ON THE WELD METAL SECONDARY MICROSTRUCTURE FORMATION	73
---	----

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PEOPLE CONVICTED OF DELIBERATE MURDER

Sulitskyi V.

Borys Grinchenko Kyiv University, Associate Professor

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСУДЖЕНИХ ЗА УМИСНЕ ВБИВСТВО

Суліцький В.

Київський університет імені Бориса Грінченка, доцент

Abstract

The article presents the results of a socio-psychological study of convicts serving sentences in penitentiary institutions of various security levels and conditions of detention for intentional homicide.

Анотація

У статті наводяться результати соціально-психологічного дослідження засуджених, які відбувають покарання в пенітенціарних установах різного рівня безпеки та умовами тримання, за умисне вбивство.

Keywords: convicts, penitentiary institution, premeditated murder, psychological features, socio-demographic characteristics.

Ключові слова: засуджені, пенітенціарна установа, умисне вбивство, психологічні особливості, соціально-демографічна характеристика.

Одним із напрямів психологічного забезпечення та супроводження роботи з засудженими є діяльність пенітенціарних психологів із особами, що перебувають на профілактичному обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторів.

Із точки зору пенітенціарної психології та педагогіки, засуджені розподіляються на осіб: негативно спрямованості; невизначеної спрямованості; позитивної спрямованості; «приспосованці», але, на наш погляд, для практичної діяльності психологів у місцях позбавлення волі вона є недостатньою, вузькопрофесійною та повинна використовуватися тільки при вирішенні службових питань, що пов'язані зі складанням психологічних характеристик, висновків у листах-опитуваннях, атестації засуджених та інших документах, передбачених нормативно-правовими актами, що регламентують діяльність установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, у тому числі і пенітенціарних психологів.

До сфери інтересів пенітенціарних психологів підпадають не тільки засуджені, які уявляють їх професійний інтерес (схильні до самогубства та членушкодження), але й ті, які перебувають на профілактичних обліках у різних відділах установ виконання покарань і слідчих ізоляторів. Загалом, пенітенціарний психолог вивчає індивідуально-психологічні особливості всіх засуджених, які прибувають етапом у пенітенціарний заклад. Відповідно до посадових обов'язків, він, під час перебування новоприбулих засуджених у відділенні карантину, діагностики та розподілу, проводить їх соціально-психологічну діагностику; аналізує й узагальнює отримані результати, складає психологічну характеристику на кожну особу; готує рекомендації щодо працевлаштування (якщо в установі виконання покарань є виробництво) та переведення

засуджених до певних соціально-психологічних відділень пенітенціарного закладу для подальшого відбування покарання.

Таким чином, у полі зору пенітенціарного психолога перебувають засуджені:

- які мають відхилення у поведінці під час відбування покарань. До них належать: схильні до втечі; схильні до нападу на адміністрацію; схильні до створення конфліктних ситуацій; схильні до залучення працівників колонії до неслужбових зв'язків; схильні до лідерства негативно спрямованості; схильні до організації азартних ігор з метою отримання вигоди; схильні до виготовлення, збереження заборонених предметів; злісні порушники вимог режиму утримання; схильні до організації доставки заборонених предметів і речовин на територію охороняемого об'єкту;

- які мають відхилення у фізичному та психічному здоров'ї. Ця категорія включає засуджених, які: схильні до вживання наркотичних речовин; засуджені, що мають відхилення у психіці; засуджені, хворі або перехворіли туберкульозом; засуджені, інфіковані ВІЛ/СНІД; схильні до членушкодження; схильні до самогубства.

Це так звані груп обов'язкового профілактичного обліку. Окрім даної класифікації, ми, виходячи з власного практичного досвіду, вважаємо за доцільне мати додаткові списки осіб, які розподіляються за певними критеріями. Наприклад: засуджені за злочини проти життя та здоров'я особи. Особливу увагу ми приділяємо тим, хто отримав строк покарання за статтею 115 «Умисне вбивство», статтею 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження» Кримінального кодексу України [1]. Цей облік дозволяє не тільки прогнозувати можливі негативні події в установі виконання покарань, але й вести роботу з профілактики агресивної поведінки

окремих засуджених та подолання конфліктних ситуацій у середовищі засуджених.

Під час вивчення індивідуально-психологічних особливостей даної категорії засуджених, ми використовували не тільки психодіагностичні методики, що були адаптовані до використання у місцях позбавлення волі, але й індивідуальні бесіди, спостереження, аналіз матеріалів особових справ засуджених, медичних карток, незалежних характеристик тощо. Всі отримані данні оброблялися сучасними методами математичної статистики, перевірялися декілька разів.

Враховуючи те, що засуджені за умисне вбивство, мають великі строки покарання (від 8 років до довічного позбавлення волі), характер нашого дослідження мав лонгетюдний характер і охоплював засуджених, які перебували в установах виконання покарань різних рівнів безпеки й умом тримання. Серед них засуджені за умисне вбивство: двох або більше осіб; малолітньої дитини або жінки, яка відомо для винного перебувала у стані вагітності; вчинене з особливою жорстокістю; вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; з корисливих мотивів; з хуліганських мотивів; особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку; з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення; поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом; вчинене на замовлення; вчинене за попередньою змовою групою осіб; вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство.

За результатами нашого соціально-демографічного і психологічного дослідження, категорія засуджених за умисне вбивство складає від 24% до 46% в залежності від певного рівня безпеки пенітенціарного закладу. Серед засуджених до довічного позбавлення волі ці данні дорівнюють 100%. Треба зауважити, що найбільш небезпечною дана категорія засуджених є в пенітенціарних закладах мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання та максимального рівня безпеки із особливими умовами тримання (довічне позбавлення волі).

Розглянемо більш детально отримані результати.

1. Засуджених, які перебувають у пенітенціарних закладах мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання (486 осіб):

- 80% засуджених вчинили злочин проти двох і більше осіб;

- засуджені, які перебувають в установах виконання покарань мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання, вчинили злочин у неповнолітньому віці, тому не були засуджені до довічного позбавлення волі;

- 2% засуджених вчинили вбивство на замовлення;

- 73,2% засуджених за результатами комплексних судових психолого-психіатричних експертиз мають психічні відхилення;

- більшість цих засуджених (95%) перебувають

на різних профілактичних обліках у пенітенціарному закладі;

- 56% засуджених за умисне вбивство до останнього не визнають своєї провини та постійно оскаржують рішення суду у вищих інстанціях;

- про 31% злочинів вчинених цими засудженими повідомлялося у засобах масової інформації (наприклад: «Навмисному вбивству, яке вчинив засуджений Ю. було присвячено дві телевізійної передачі на ТРК «Україна» і «СТБ» загальним часом 48 хвилин). Тому, вони у кримінальному середовищі відчують себе «героями», зірками телебачення.

- 47% засуджених до кінця строку покарання втрачають будь-які соціально-корисні зв'язки;

- майже 90% засуджених мали черепно-мозкові травми або у дитинстві, або у пубертатний період розвитку.

Узагальнена психологічна характеристика таких засуджених: «Тип темпераменту – холерично-меланхолічний. Нервово-психічна стійкість низька. Визнання провини – часткова або відсутня загалом. Ставлення до злочину – позитивне, ставлення до строку покарання – визнають як дуже суворе. Ставлення до жертви або негативне, або байдуже. Ступень каяття – мінімальне. Ставлення до режиму – негативне. Ставлення до праці – байдуже (більшість із них працюють «щоб час знаходження у місцях позбавлення волі плинув швидше»). Ставлення до навчання – позитивне. Ставлення до участі у громадській діяльності в пенітенціарному закладі – позитивне. Ставлення до участі у соціально-виховних заходах – позитивне. В цілому, егоїстичні, завжди мають «шляхи до відступу» в житті, більш за все цінують власне здоров'є, гроші, волю. Надають перевагу спілкуватися з вузьким колом добре знайомих людей і з засудженими негативної спрямованості. До майбутнього відносяться позитивно, не втрачають надію звільнитися умовно-достроково, але нічого для цього не роблять. Ставлення до оточення та соціуму, загалом, вороже. Агресивні. Рівень IQ – нижче за середній. Гіпертрофоване почуття власного «Я». Зазвичай схильні до неадекватних дій (членушкодження, відмова від вживання їжі, конфліктні ситуації). Є досвід одностатевих сексуальних актів в активній формі з засудженими, які мають у пенітенціарному закладі низький соціальний статус. Освіта – базова середня. Самотні, але 11% під час відбування покарання вступають у шлюб. До кінця терміну покарання 89% із них – розлучаються. В родині, як правило, молодша дитина. За даними наркологічних експертиз мають досвід вживання психоактивних речовин і алкогольних напоїв».

Так, наприклад, серед психічних відхилень, за результатами комплексних судових психолого-психіатричних експертиз, ми зустрічаємо:

- а) «патопсихологічне формування особистості...» (Протокол КСПЕ від 22.07.2007 року № 1356);

- б) «розумова відсталість у легкій формі, що обумовлена й ускладнена вживанням каннобіоїдів зі шкідливими наслідками. Лікування не потребує.

Міг і може усвідомлювати власні дії та керувати ними» (Протокол КСППЕ від 05.01.2010 року № 1);

в) «легка розумова відсталість у формі дебільності з психопатоподібним синдромом» (Протокол КСППЕ від 18.07.2009 року № 61);

г) «розумова відсталість у легкій формі з порушеннями у поведінці, що не потребує медичного втручання. Психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання токсичних речовин» (Протокол КСППЕ від 27.09.2009 року № 727);

д) «акцентуація особистості за нестійким типом на резидуально-органічному фоні внаслідок черепно-мозкової травми, яку отримав раніше. Лікування не потребує» (Протокол КСППЕ від 30.04.2010 року № 146);

е) «розумова відсталість з порушеннями поведінки та психічними розладами в наслідок вживання алкогольних напоїв зі шкідливими наслідками. Олігофренія у легкому ступені дебільності внаслідок алкоголізму батьків з емоційно-вольовою нестійкістю, що ускладнена побутовим пияцтвом. Має індивідуально-психологічні характеристики, що впливають на його поведінку» (Протокол КСППЕ від 12.07.2010 року № 401);

е) «визначається розумова відсталість у ступені легкої дебільності з психопатоподібними розладами. Лікування не потребує. (Протокол КСППЕ від 02.02.2006 року № 25).

Як ми бачимо, однією із головних причин, у 53% випадків, вчинення умисних вбивств неповнолітніми є розумові відхилення та поведінкові розлади внаслідок вживання токсичних, алкогольних і наркотичних речовин. У 47% випадків КСППЕ має такі висновки: «Психічних захворювань не мав і не має. Міг усвідомлювати власні дії та керувати ними, в стані фізіологічного афекту не перебував, психічними розладами не страждає. Лікування не потребує».

Таким чином, на наш погляд, злочин є не тільки юридичною категорією, але й «психіатричним діагнозом». Злочин, у даних випадках, це дія / вчинок індивіда поза моральних суспільних норм, які пов'язані з відхиленнями у психіці внаслідок змін у корі головного мозку через вживання алкогольних і/або психотропних речовин або черепно-мозкових травм, отриманих в дитинстві чи у пубертатному періоді життя.

Окрім цього, на формування делінквентної поведінки у засуджених могли вплинути особливості поведінки їх матерів під час вагітності та пологів. Про це свідчать результати нашого опитування матерів засуджених за умисне вбивство. У 95% жінок під час вагітності були ускладнення зі здоров'ям; у 87% - пологи були важкими; 27% жінок продовжували вживати слабоалкогольні напої та курити під час вагітності; 24% - перебували у депресії після пологів. Найбільш поширеними видами поведінки з дітьми у перші півроку після їх народження були: недотримання режиму харчування малюків; рання відмова матерів від природнього харчування дітей грудним молоком; страх брати дітей на руки та пестувати їх тощо.

2. Засуджених, які перебувають в пенітенціарних закладах середнього рівня безпеки з посиленними умовами тримання (611 осіб):

- 100% засуджених вчинили злочин у повнолітньому віці. Середній їх вік складає 24,8 років.

- 100% засуджених з перелічених закладів мають за результатами злочину одну жертву. У 93% випадків вони були знайомими з жертвою;

- 91% злочинів були вчинені у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння;

- 9% засуджених вчинили вбивство на замовлення;

- 28,7% засуджених за результатами комплексних судових психолого-психіатричних експертиз мають психічні відхилення;

- більшість цих засуджених (88%) знаходяться на різних профілактичних обліках у пенітенціарному закладі;

- 73% засуджених за умисне вбивство до останнього не визнають своєї провини та постійно оскаржують рішення суду у вищих інстанціях;

- 67% засуджених до кінця строку покарання втрачають будь-які соціально-корисні зв'язки.

Узагальнена психологічна характеристика таких засуджених: «Тип темпераменту – холерично-сангвістичний. Нервово-психічна стійкість задовільна. Визнання провини – часткова або відсутня загалом. Ставлення до злочину – позитивне, ставлення до строку покарання – визнають, як дуже суворе. Ставлення до жертви або негативне, або байдуже. Ступень каяття – мінімальне. Ставлення до режиму – негативне. Ставлення до праці – негативне. Ставлення до навчання – негативне. Ставлення до участі у громадській діяльності в пенітенціарному закладі – позитивне. Ставлення до участі у соціально-виховних заходах – негативне. Агресивні. Рівень IQ – середній. Гіпертрофоване почуття власного «Я». Зазвичай схильні до неадекватних дій (членушкодження, відмова від вживання їжі, конфліктні ситуації, часте написання скарг тощо). Освіта – загальна середня. Одружені, але до кінця терміну покарання 43% із них – розлучаються. В родині – або одна дитина, або є старшим. 76% мають одну-дві дитини. 65% знаходилися на обліку у наркологічному диспансері за місцем мешкання.

Серед психічних відхилень, відповідно результатів комплексних судових психолого-психіатричних експертиз, ми зустрічаємо:

а) «шизоподібний розлад особистості...» (Протокол КСППЕ від 21.09.2013 року № 967);

б) «розумова відсталість у легкій формі зі значними поведінковими порушеннями, що обумовлені вживанням алкоголю та наркотичних речовин» (Протокол КСППЕ від 06.12.2012 року № 1858);

в) «акцентуація особистості за нестійким типом на резидуально-органічному фоні внаслідок черепно-мозкової травми, яку отримав раніше. Лікування не потребує». (Протокол КСППЕ від 12.08.2013 року № 879);

г) «розумова відсталість з порушеннями поведінки та психічними розладами в наслідок вжи-

вання алкогольних напоїв зі шкідливими наслідками». (Протокол КСППЕ від 12.07.2010 року № 404);

д) «визначається розумова відсталість у ступені легкої дебільності з психопатоподібними розладами. Лікування не потребує. (Протокол КСППЕ від 22.03.2006 року № 77).

Як ми бачимо, однією із головних причин у 53% випадків вчинення умисних вбивств вчинених засудженими є розумові відхилення та поведінкові розлади внаслідок вживання алкогольних чи/або наркотичних речовин. У 47% випадків КСППЕ має такі висновки: «Психічних захворювань не мав і не має. Міг усвідомлювати власні дії та керувати ними, в стані фізіологічного афекту не знаходився, психічними розладами не страждає. Лікування не потребує».

Цікавим є факт оцінки засудженими власного злочину та його наслідків. Аналізуючи результати індивідуальних бесід із ними, ми бачимо, що більшість вбивств мали ситуаційний характер і були спрямовані на людей, яких засуджені знали давно, окрім випадків вбивств на замовлення. Але, формування негативного ставлення до жертви відбувалося впродовж тривалого часу. Якщо дії жертви раніше не викликали роздратування, то остання подія слугувала катализатором для засудженого щодо застосування сили до нього. У цьому випадку накопичення негативних думок стосовно жертви стала причинною силою агресивної поведінки, а дії засудженого залежали не від ситуації, а від того, як він її сприйняв. Злочин став результатом викривленої оцінки ситуації як небезпечної «для себе». Можливо, тому більшість засуджених не визнають себе винними у вчиненні вбивства та намагаються виправдати себе тим, що «захищали своє життя або власну гідність».

3. Засуджених, які перебувають у пенітенціарних закладах середнього рівня безпеки з суворими умовами тримання (297 осіб):

- 100% засуджених з перелічених закладів мають за результатами злочину одну жертву. У 76% випадків вони знали постраждалого, або мешкали разом у приміщенні;

- у 89% жертвами злочину були особи жіночої статі;

- 100% злочинів були вчинені у стані алкогольного чи/або наркотичного сп'яніння через виникнення конфліктних ситуацій на фоні неприємних стосунків;

- 41,7% засуджених за результатами комплексних судових психолого-психіатричних експертиз мають психічні відхилення;

- 90% засуджених за умисне вбивство до останнього не визнають своєї провини та постійно оскаржують рішення суду у вищих інстанціях;

- 90% засуджених до кінця строку покарання втрачають будь-які соціально-корисні зв'язки;

- 31% засуджених вступають у шлюб під час відбування покарання;

Узагальнена психологічна характеристика таких засуджених: «Тип темпераменту – холеричний. Нервово-психічна стійкість незадовільна. Визнання

провини – відсутнє. Ставлення до злочину – позитивне; ставлення до строку покарання – визнають, як дуже суворе. Ставлення до жертви або негативне, або байдуже. Ступень каяття – мінімальне. Ставлення до режиму – негативне. Ставлення до праці – негативне. Ставлення до навчання – негативне. Ставлення до участі у громадській діяльності в пенітенціарному закладі – негативне. Ставлення до участі у соціально-виховних заходах – негативне. Агресивні. Рівень IQ – середній. Гіпертрофоване почуття власного «Я». Схильні до неадекватних дій (членушкодження, відмова від вживання їжі, конфліктні ситуації, підбурювання інших засуджених до непокори, захоплення заручників тощо). Освіта – загальна середня. Одружені, у тому числі в місцях позбавлення волі, але до кінця терміну покарання 89% із них – розлучаються. 93% мають одну-дві дитини. 87% знаходилися на обліку у наркологічному диспансері за місцем мешкання.

Інформація про проведення та результати комплексних судових психолого-психіатричних експертиз у вирахах і особових справах засуджених була відсутня.

Аналізуючи результати індивідуальних бесід з цією категорією засуджених, ми можемо говорити про «кримінально-філософський» склад їх мислення. Вони повільно висловлюють власну думку стосовно таких понять, як «добро» та «зло», «покарання», «доля». Вони здатні до використання «суфізмів», надаючи оцінку власним діям і поведінці жертви; припускають хибних висновків, намагаючись встановити причинно-наслідковий зв'язок між злочином і покаранням, вчинком і його наслідком. Спираючись на власний життєвий досвід, а кожний з них має більше трьох відбутих строків покарання в місцях позбавлення волі, вони ідеалізують кримінальну субкультуру та «закони злочинного світу», стверджують, що вони чесні та порядні засуджені, що не винні; постійно вдаються до критики правоохоронних органів і судової системи.

Треба нагадати, що наше дослідження мало лонгетюдний характер. Тому, ми один раз на рік проговорювали з кожним засудженим його злочин і робили порівняльний аналіз з попередньою розповіддю. Було встановлено, що кожна наступна розповідь у порівнянні з попередньою має нову інтерпретацію, нові подробиці розвитку подій; опис окремих моментів не співпадає; засуджені плутаються у часі; знаходять нові аргументи, щоб виправдати себе у вчиненні злочину; спостерігається зміна ставлення до жертви від негативного до байдужого. Розповіді засуджених завжди супроводжуються яскравим емоційним забарвленням, живою мімікою та жестами. Але, ми спостерігали, що вербальна та невербальна мова не співпадали. Тут нічого дивного немає. З одного боку, засуджені є чудовими брехунами. Хто від природи, а хтось завдяки «життєвому досвіду» постійного спілкування з подібними собі. З другого боку, емоції універсальні для будь-якої людини і важко чинити супротив тому, що закладено природою. Окрім цього, чим частіше та довше людина перебуває у місцях позбав-

лення волі, тим швидше атрофується у нього «совість». Половина (50%) із засуджених, хто має психічні відхилення, це особи з психопатологічними розладами і у них «совість» відсутня загалом [2].

4. Засуджені, яку перебувають в пенітенціарних закладах максимального рівня безпеки з особами умовами тримання (довічне позбавлення волі):

Під час нашого дослідження у установі перебувало 217 осіб засуджених до довічного позбавлення волі, з яких у 211 - вирок судів вступив у законну силу;

- вони є особами, які, в сили діючого кримінального законодавства України, практично не мають перспективи виходу на волю та залучитися до суспільно-корисного життя. На сьогоднішній день існує декілька судових розглядів щодо полегшення умов тримання засуджених до довічного позбавлення волі з переведенням їх до установ виконання покарань максимального рівня безпеки з особами умовами тримання з подальшим застосуванням до них інших норм кримінального права, відповідно термінів, встановлених законодавством;

- після оголошення вироку судом, у засудженого до довічного позбавлення волі втрачається сенс життя (9 випадків з 10);

- більшість засуджених (86%) на довічне позбавлення волі втрачає, в перший рік відбування покарання, будь-які соціальні зв'язки;

- позбавлення чи значно обмежене спілкування, інформаційний „голод” негативно впливає на морально-психологічне здоров'я засудженого;

- обмежений простір існування з часом, як правило на третій рік, провокує виникнення різного роду фобій. У деякого (17%) вже на другий рік відбування покарання з'являються галюцинації, що пов'язані з минулим життям або з вчиненим злочином. Де хто бачить «картини майбутнього» (18%);

- тривале перебування в умовах ізоляції, усвідомлення тяжкості вчинених злочинів спонукає багато цих засуджених звернутися до релігії. Згодом, майже 99% таких засуджених вважають себе віруючою людиною;

- агресивне поведіння даної категорії засуджених із фізично слабкішими за себе відбувається щоб довести їх моральну збитковість, адже 51% осіб засуджені вперше;

- серед засуджених до довічного позбавлення волі 18% - це особи, які уявляють надзвичайну соціальну небезпеку, оскільки учинили вбивство 3 та більше осіб із особливою жорстокістю. До цієї категорії належать серійні вбивці.

Засуджені до довічного позбавлення волі мають таку узагальнену соціально-психологічну характеристику: «Тенденція до свідомого приховування особливостей власного характеру, конфліктних задумів, негативного ставлення до оточуючих. Високий рівень емоційної напруги, підвищена агресивність, депресивні стани. Відсутність психічних захворювань, які б стали причиною неусвідомленого вчинення злочину та відсутність спроб самогубства, які часто виступають актом самосуду у випад-

ках каяття за вчинене. Так, під час проведення нашого дослідження, цією категорією засуджених не було вчинено не тільки жодного самогубства, але й навіть суїцидальної спроби або акту членушкодження. Надто розвинені окремі риси характеру, що можуть проявлятися та визначати поведінку засудженого, особливо при тривалих психотравмуючих впливах (довічне позбавлення волі)».

Результати тестування були отримані від 217 осіб, які виявили бажання взяти участь у психологічному обстеженні. Аналіз результатів дав змогу визначити категорії засуджених, в яких можуть проявлятися певні риси характеру:

29% засуджених: різка зміна настрою в залежності від ситуації; схильність легко піддаватися впливу оточуючих; відсутність сформованих моральних принципів та стійкої життєвої позиції; відсутність чіткої лінії поведінки; постійний пошук нових вражень; дисгармонійний розвиток особистості;

10% засуджених: схильність до проявів неконтрольованої енергії та імпульсивності; непослідовність та непостійність у поведінці; прагнення до постійного випробування власних можливостей та прояву характеру; схильність до лідерських функцій; висока думка про собі, некритичність;

7% засуджених: впевненість у власній унікальності; прагнення до самоствердження будь-яким чином; схильність до облудності, фантазування й удавання; несприйняття критики на свою адресу; уникнення виконання обов'язків, наприклад, працювати;

7,4% засуджених: відгородженість, замкненість; відсутність співчуття; порушення соціальної адаптованості та значні ускладнення в спілкуванні з оточуючими; орієнтація на власні уявлення незалежно від думки інших; готовність йти на правопорушення з метою завоювання визнання інших;

4,5% обстежуваних засуджених показали низький рівень виразності акцентуацій характеру. Це пояснюється властивою засудженим тенденцією до приховування особливостей власного характеру, яка спричиняється недовірою до зовнішнього світу.

За результатами дослідження спостерігається велика кількість випадків поєднання трьох і більше типів акцентуацій характеру в одній особі. Це підтверджує, що велика кількість засуджених до довічного ув'язнення уявляють складний тип особистості, яка потребує індивідуального підходу.

Упродовж довічного позбавлення волі у засуджених ми спостерігали такі особистісні комунікативні трансформації: якщо перші два роки вони уникають будь-якого зайвого спілкування з представниками адміністрації, у тому числі і з психологом; неохоче розповідають про вчинені ними злочини; на запитання відповідають або «так», або «ні»; намагаються для інших уявити те, що вони розгублені або перебувають не у настрою, то з роками, «інформаційний голод», навпаки, примушує їх шукати додаткового спілкування з будь-ким і будь-коли. Вони беруть активну участь у будь-яких дослідженнях, індивідуальних бесідах з психоло-

гом, розгорнуто та тривало відповідають на запитання. Окремі з них зізнаються у вчиненні інших злочинів з метою «змінити обстановку». Особливо охоче вони зустрічаються з представниками засобів масової інформації, щоб заявити про себе, привернути якомога більше уваги до своєї персони.

Таким чином, незважаючи на окремі індивідуально-психологічні розбіжності серед засуджених за умисне вбивство, які відбуваються покарання в установах виконання покарань різного рівня безпеки та умов тримання, вони є та залишаються соціально небезпечними особами.

Узагальнюючи отримані результати дослідження, ми можемо запропонувати таку соціально-психологічну характеристику, що притаманна цієї категорії засуджених: «Послідовно-криміногенний тип. Засуджений негативної спрямованості. Агресивно-корисний злочинець. Визнання провини – відсутнє загалом. Ставлення до злочину – позитивне, ставлення до строку покарання – визнає як дуже суворе. Ставлення до жертви негативне. Ступень каяття – мінімально низький. Ставлення до режиму – негативне. Ставлення до праці – байдуже. Ставлення до навчання – позитивне. Ставлення до участі у громадській діяльності в пенітенціарному закладі – позитивне. Ставлення до участі у соціально-виховних заходах – негативне.

Структура характеру засудженого нестабільна, швидка зміна бажань, захоплень, поведінки. Ставлення до себе, до вимог режиму та середовищу засуджених нестійкі. У міжособистісній взаємодії

найбільший прояв мають демонстративні риси, не долік звичайності компенсується театральністю. Егоїстична незрілість. Екзальтований. Не має усвідомлених поглядів та переконань. Нервово-психічна стійкість низька. Патохарактерологічне формування особистості за нестійким типом. Прогноз поведінки: може вчинити злочин проти іншого засудженого, очолити кримінальну групу в пенітенціарному закладі».

Потребує подальше вивчення даної категорії засуджених з метою виявлення впливу суспільних змін і негативних обставин (пандемія, війна) на їх характер і поведінку, систему цінностей і систему ставлень до злочину, його наслідків, жертви, вироку суду та строку покарання тощо. Такі дослідження допоможуть розробити зміст соціально-виховної роботи та проводити відповідні психолого-педагогічні заходи, які ми умовно поділяємо на загальні; заходи з психологічного забезпечення; заходи з психологічного супроводження.

Список літератури:

1. Електронний ресурс. Кримінальний кодекс України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T012341?an=79> (дата звернення 08.08.2022 року).
2. Хаэр Р.Д. Лишенные совести: пугающий мир психопатов. Вильямс, 2007. ISBN 978-5-8459-1103-2, 1-57-230451-0.